

SLOVAN.

Štev. 53.

V Ljubljani, dne 24. decembra.

1884.

Vsebina: Dr. Fran Celestin. — Josipa J. Strossmayerja govor. — Pogled po slovanskem svetu. — Razne novice. — Politični razgled.

Dr. Fran Celestin.

(Konec.)

Z Jurčičem sta šla na Dunaj v modroslovje, kjer je bilo življenje težavno, posebno za Jurčiča, ki je malone le o pisanji živel in težko pričakoval Janežičevih pisem in — denarjev. Stanovala pa sta s početka skupaj s pokojnim Ed. Pfeiferjem, bratom Vilj. Pfeiferja, pri katerem je bil posebno Celestin v hiši kakor doma in preživel do odhoda v Rusijo mnogo, mnogo lepih dni in — mesecev.

Posebna sreča pa je bila zanj in za Jurčiča, da je ja na Dunaji rad v svojo družbo jemal J. Stritar: mnogo sta se naučila od njega in lepe večere preživela z njim v živih pogovorih o vsem, kar je plemenitega. Z njima je bil večkrat tudi prijatelj Fr. Simonetti, ki je kot zlatarski pomočnik živel na Dunaji. Govorili so časi tudi francoski, ali dobro je znal med njimi le — Stritar.

Vseučilišni dijaki in Stritar so si bili ustrojili literarno društvo brez imena, t. j. v Celestinovi — nekurjeni — sobi so se shajali časi, čitali in presojevali, kar je kdo napisal. Precej tega je bilo tiskanega v „Glasniku“ (nekaj tudi Celestinovega) in v „Mladiki“. Komedijo „Roza“, katero je spisal Celestin tačas, natisnilo je dramatično društvo.

V „Slovanski Besedi“ je prebiral Celestin slovanske časopise, posebno češke, in se tako naučil češki tu in pri prof. Šemberi na vseučilišču, kjer je bil dve leti zaporedoma on jedini iz Nečehov v čisto češkem oddelku, kjer so prevajali že teške stvari navadno iz državnega zakonika, katerega je ravno Šembera prevajal na češki, kakor nsš Čigale na slovenski jezik.

Ko smo ustanovili „Slovenijo“, bil jej je Celestin blagajnik. V „Jugu“, ki so ga bili osnovali Hrvati in Slovenci skupaj in v „Sloveniji“ je jel večkrat poudarjati rastoče svoje sočutje za Rusijo. Miklošiča je pridno poslušal, učil se slovanskim jezikom in jezikoslovju sploh, in ko je l. 1869. zvršil stroge izkušnje za doktorat filozofije, vzel in izdelal je naloge za profesorsko izkušnjo, ali jih ni izročil, ker je v novembru 1869. l. odpotoval z J. Brezovarjem kot „slavjanski štipendijat“ v Petrograd.

V Petrogradu ga je lepo priporočil pokojni M. Rajevskij profesorju Iz. Sreznevskemu, kateri je rad podpiral njegovo željo, da bi delal izkušnjo za magistra slovanskega jezikoslovja. Pri Sreznevskem se je seznanil s profesorjem Bestužev-Rjuminim. Lepo sta ga sprejemala tudi profesorja V. Lamanskij in Destúnis. Na njegovo

nesrečo so se mu hudo unele oči po zimi 1870. l., da je moral k doktorju grofu Magavliju v „lečilnico za oči“, in ko je ozdravel, moral je kot slavjanski štipendijat delati izkušnjo iz latinskega, grškega in ruskega jezika, iz ruske zgodovine in iz zemljepisa. Napravil jo je v Moskvi, ker je sam prosil, da bi ga poslali v Moskvo in dali tam mesto profesorja na gimnaziji, da bi se tako živeč v srci Rusije pripravil za magistersko izkušnjo. Ministerstvo ga je bilo poslalo k M. Leontjevu, vseučiliščnemu profesorju in ob enem souredniku „Mosk. Vedomosti“. On je bil jako važna oseba in govorili so, da je vse vseučilišče imel v rokah. Obljubil mu je mesto v Moskvi. A izpolnitve te obljube ni učakal; kajti po dolgem času mu naznani Leontjev, da nima zanj več mesta v Moskvi, ampak v Vladimiru. Teškega srca je šel v Vladimir in tam služil dve leti na gimnaziji vedno se baveč s slovanskim jezikoslovjem, posebno z rusko literaturo, katera ga je podbujevala, da je začel brati in izučavati Careya, Draperja, J. Scherra, Buckleja, I. St. Milla in dr. Narodna ekonomija se mu je posebno priljubila, pa tudi vse tako važne reforme prošlega carstvovanja (administrativne, finančne in sodnijske) so ga živo zanimale ter je strastno želel, da si pridobi potrebnega znanja, da jih more dobro razumeti. Kar je bral, zapisaval si je pridno ter je potem marsikaj porabil, ko je pisal svojo knjigo o Rusiji.

V Stritarjev „Zvon“ je pisal Celestin „Pisma iz Rusije“ in za „Slov. Narod“ več dopisov in člankov.

Ker mu je zima v Vladimiru bila malo prehuda in ker je želel priti v vseučiliščno mesto, prosil in dobil je mesto v Harkovu jeseni 1872. leta na tretjem gimnaziji. Pripravljal se je dalje za svojo magistersko disertacijo, učil sanskrit itd. ter nabiral gradiva za disertacijo. Ali nenaklonjeni mu prof. Š. mu je temo za to razpravo trikrat premenil, tako, da, če tudi je bil že naznačen dan izkušnje, Celestin vender ni šel k nji, mari se ozlovoljen vrnil jeseni l. 1873. na Dunaj, kjer je živel od jeseni l. 1876., dopolnjeval gradivo za knjigo o Rusiji, katera je bila tiskana l. 1875. pod naslovom: „Russland seit Aufhebung der Leibeigenschaft.“

Ker mu ruskih izkušenj niso priznali, moral se je pripravljati za novo izkušnjo in profesor Miklošič se je prav celo zavzel zanj, da so mu profesorji dali iste na-

loge, katere je bil že l. 1869. izdelal. Na zagrebškem vseučilišči je pa bilo razpisano mesto učitelja ruskega jezika: prosil je zanj in dobil mesto na gimnaziji in leta 1878. tudi mesto učitelja slovanskih jezikov na vseučilišči.

Pisal je več razprav za (dunajski) „Zvon“, „Vienac“ (najvažnejša je o Preširnu), več člankov za „Slov. Narod“, „Uvodno predavanje“ (na vseučilišči), nekaj za „Ljubljanski Zvon“, za „Slovana“ in uvod k Bezenšekovi knjigi „Svečanost dra. Janeza Bleiweisa“. V rokopisu ima obširno delo „Zgodovino ruske literature“.

Vse dosedanje življenje in delovanje Celestinovo je bilo posvečeno slovstvu. Knjiga mu je bila od nekdaj najboljša prijateljica. Vender pa on ni bil nikdar prijatelj mrtvi učenosti. Naj v dokaz tega navedemo, kar o tem piše sam v pismu prijatelju.

„Čutje za sedanjost in prihodnost“ — piše Celestin — „me vedno vodi — ali brez nekritičnega optimizma. Kritično mišljenje mi je mari naloga in pravilo ter me uči, kako imam soditi ono učeno obrtnost, ki je bila, je in bode vedno sovražnica živim idejam in težnjam: ona je brez čuta za preteklost, sedanjost in prihodnost,

brez upliva na voljo in srce, ne na korist zdravemu kulturnemu razvoju. Tudi Slovanstvo jo že ima na škodo samostalnemu razvoju sedaj, ko mogočna individualistična in kapitalistična težnja ne more podpirati te samostalnosti. Sicer se trdno nadajam, da bode kultura sama v sebi našla zdravila ti nevarni prikazni. Pa to je velika naloga vsesvetske kulture, Slovanstvo pa dela v njenem zmislu, če po mogočnosti hrepeni po široki gospodarski samostalnosti vsega naroda. Saj kapitalizem ravno tega čuta za ves narod nima; on ga ubija, on ga mori ter si osvaja politično in gospodarsko življenje narodov. Zato moramo ta čut za celi narod buditi in gojiti: brez njega so slabi celo odnosno veliki in mogočni narodi.

Ker si pa torej brez tega čuta še misliti ne moremo zdravega kulturnega razvoja, koristi in koristilo bode Slovanstvu vse, kar ta čut budi in krepi — tudi pri Nemcih ali Madžarjih. V borbi za obstoj bomo dosegli velik napredek, če bode vsaj večini onih, ki delajo in se trudijo, mogoče pravično uživati sad lastnih trudov. Slabim pa nikoli ne bode posebno dobro. Na srečo Slovanstvo ni več tako slabo, kakor je bilo in — ne bode več v kljub mogočnim sovražnikom, med katerimi je pa vender največji kulturna naša zaostalost in nezloga.“

Josipa J. Strossmayerja govor

v svečani seji jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti dne 9. novembra leta 1884.
o odprtji galerije slik.

(Konec.)

Še samo dve besedi, jedno o naših minijaturah, katere bi bile vredne, da se njim samim za ljubo postavi hram umetnosti. V številu onih 18 minijatur so vse krasne in izvrstne, a nekatere bi jaz imel za Rafajelove iz dobe, ko je s součencem svojim Pinturichiom v Sieni skupaj delal v dvorani tako imenovani del Cambio, katera se je naslonila na krasno cerkev siensko in v kateri je opisano triumfalno življenje Eneja Silvija iz hiše Piccolomini po papeži Piji II. V to vrsto spada tudi knjiga minijatur, katero sem zdaj prinesel in akademiji podaril. Ta knjiga je molitvenik, kateri je bil nekdaj last kraljevskega doma burbonskega. Ta knjiga je, ali naj gledam tako imenovane inicijale ali okrase, kateri so na vsakem listu drugi, ali pa mnogoštevilne minijature njene, predivna in prekrasna, pravi biser naše zbirke. Jaz sem za to knjigo dal četrty tisoč cekinov, t. j. 10.000 goldinarjev; a vredna je desetkrat toliko, celo je neprecenljive vrednosti. (Živio! Živio!) Druga beseda se tiče slik iz novejšega časa. V naši zbirki jih je od Kapelwieserja, od Steinleja, od Seitzla ml., od Čermaka, od Flatzla, od Mattejke, od Siemiradzkega, Consonija. Pravi biser in drago kamenje pa so kartoni pokojnega Overbecka, kateri je bil brez dvojbe največji verski slikar XIX. stoletja. Od njega je še slika pri meni, katera prekrasno in preizvrstno predstavlja smrt svetega Josipa, kateremu drže angeli vrhu glave napis: „Beati mortui, qui in Domino moriuntur.“ Tudi ta slika je last naše zbirke, samo sem jo jaz zadržal do smrti svoje, in prosim Boga, da mi da

milost, da o smrtni uri gledajoč to sliko bodem vreden in dostojen tudi jaz umreti kakor pravičnik sveti Josip, čegar ime sem nosil na tem svetu.

Dasi sem se tudi do zdaj preveč naslanjal na vaše potrpljenje, dovolite mi vender, da še nekaj pristavim. — Pri nas ne najplemenitejši stvari ne more biti brez kritike in očitanja, s čim Bog obvaruj, da bi hotel reči, da se narod naš odreče samosvojega sode in zdrave kritike; celo če kedaj, to je ona sedaj in bode vedno našemu narodu nujno potrebna, ali izogibati se moramo napete kritike in večne dvoumnosti, katera samo narav in bistvo stvari hotoma preobrača in nakane očividno in brez kakšne dvojbe plemenite črni in sumnjiči. Pravi se in čul sem govoriti: zbirka slik je lepa stvar, ali naš narod negde drugde tišči čevlji; on ima nujnejših stvarnih potreb, on očividno pada od dne do dne v večje siromaštvo. Ta denar bi se torej mogel pametnejše in koristnejše obrniti v gmotne potrebe našega naroda. To, kar se govori o potrebi in stiski naroda našega, žal! je neoporečno; ali tudi to je istina, da jih dostikrat in dostikrat ravno oni ljudje, kateri te potrebe in stiske gmotne največ nosé v ustih, čutí najmanj v zavesti in duši svoji, ampak v sebičnosti stokrat več mislijo na svoje, nego na občne koristi. Je ljudi, kateri vedno govoré o gmotnih stiskah, a oni bi, ako bi mogli, pogoltnili ves svet, in bi še pri tem bili vedno lačni. Okolnosti so res take, da bi nam vsem bilo resno misliti, zakaj naš narod gmotno propada vsak dan, zakaj se nam narodno naše imenje hitro zmanj-

šuje, zakaj se siromaštvo in nevolja vsak dan dalje in dalje v nas širi; celo bi imeli vsi o tem resno misliti, zakaj ne moremo tega gmotnega propada zaustaviti z najboljšo voljo svojo. Vse to bi morali mi zmatrati za sveto, čisto, velikodušno in za vsako gmotno žrtev sposobno nakano; ali Bog nas obvaruj nakane, katera bi v občni skrbi pokrivala sebičnost in nezasitnost našo, kakor je bilo pri onem, kateremu se je odveč zdelo, da se z dragim oljem namaže telo mojstra njegovega. Sicer pa, ako ima narod stvarnih in gmotnih potreb, ima tudi višjih idejalnih, katerim bodi akademija in ta zgradba in ta zbirka posvečena; in je treba skrbeti za jedno, a ne zapuščati nikakor drugega. Ne treba pozabiti, da je tisti, kateri nosi v roki svoji nebo in zemljo in vse darove nebes in zemlje, dejal nekdaj: *Quaerite primum regnum Dei et iustitiam eius et reliqua omnia adiicientur vobis* — iščite najprej kraljestva božjega in pravičnosti njegove in vse ostalo se vam bode dalo na prebitek. Jeden od najslavnejših in najučenejših narodnih ekonomov, Emil de Laveley, profesor na vseučilišču u Liegu (Lüttich), v klasični svoji ekonomiji politični — za katero bi želel, da se na naš jezik preloži in v vseh naših šolah uči — povisuje ta biblijski in moralni nauk do časti glavnega načela ekonomskega in pravi: daj mi narod, kateri ni izgubil vere v Boga in zaupanja v samega sebe; daj mi narod moralen, delaven, reden in varčen, kateri se trdno drži dekaloga, kateri, napojivši šest dni v potu obraza svojega in krvi svoje zemljo svojo, posvečuje sedmi dan Bogu svojemu, rodbini svoji in sebi: tak narod mora postati mogočen, bogat in ogromen narod. Narobe daj mi narod če tudi v najrodovitnejši zemlji, kateri se izgublja v prahu in smeti posvetni, kateri nič ne drži do vere, duše in deseterih zapovedi božjih, kateri dostikrat, kar si za šest dni zasluži v krvavem potu, to zabije in zapravi sedmi dan brez hiše in rodbine svoje: ta narod bode prej ali slej propal tudi na telesu, kakor je že propal tudi na duši. Ne trpe in ne propadajo danes zategadelj narodi in države, ker bi bilo v njih preveč vere in preveč uzornih hrepenenj, ker bi bilo preveč velikodušnosti, ljubezni, usmiljenja; ampak trpe in propadajo narodi in države, ker imajo preveč sebičnosti, preveč strasti in pohot, katere se z ničim ne dadé na svetu zasititi, katere bi, ako bi samo mogle, zbrale vse blago in bogastvo tega sveta v svojo mošnjo brez vsake skrbi, kaj bode z ostalim svetom. To je to, a ne hrepenenje po idealizmu, zaradi česar biva socijalno in gospodarsko vprašanje denšnjega sveta tako nevarno in pogubno, da nam je malone jutrnji dan nedoločen.

Istina večna tudi spet mimo tega pravi: *non de solo pane vivit homo, sed de omni verbo, quod ex ore Dei procedit* (človek ne živi samo o kruhu, ampak o vsaki besedi, katera prihaja iz ust božjih). To, kar se pravi o človeku, da ne more živeti brez vere in idejala, velja tudi o narodu in o državah. Narod, kateremu je ugasnila svetlost, katera ga vodi k svojemu Betlehemu; narod, kateri se je ves pogreznil v kalnost in smeti in se ne more pouzdiginiti do onega namena, ki mu ga je Bog določil na tem svetu; narod, kateri se ne zna razgreti za idejalne namene svoje in uneti za vse mogoče žrtve; narod, kateri vedno strahuje in se boji; narod, kateri v

resnih odnošajih misli samo in jedino na svojo slabost in onemoglost; narod, kateri vedno in vedno misli, da more samo pod tujo zaščito in tujo oblastjo in pomočjo živeti: tak narod gnjuje, hira in propada; tak narod nima očivistno zaloga življenja in bodočnosti. Protivno pa narod, kateri zna, kaj hoče, kateri si nikdar in za nobeno ceno na svetu ne da izbiti iz duše in zavesti onega idejalnega namena, kateri dohaja od samega Boga; narod, kateri zna v odločnem trenutku zbrati vse svoje sile in jih obrniti v dosego višjih namenov svojih, kateri zna v takem trenutku z občnim naudušenjem oni pregovor: *Il' slobodno živjeti, il' slavno umrieti*; tak narod, dasi se mu je vse veke boriti, trpeti in vse žrtve prinašati, reši se prej ali slej in do svobode dospeje. (Gromoviti, naudušeni živio!) — Poglejmo kamor koli hočemo po Evropi, in bomo videli, da se države in narodi samo tam uspešno razvijajo, v moči in ugledu napredujejo, kjer se idejali čuvajo, goje in se za njih vse žrtvuje; protivno pa narodi in države ondu hirajo in propadajo, kjer so se izgubili idejali in kjer državljani o njih ničesar ne znajo in jih ne marajo. Zategadelj je, ako se ne motim, onkrat narod, kateri prebiva v sredi Evrope, prišel do neslišanih zmag in do neslišane moči, ker je znal in umel v dva in tridesetih svojih uzornih vseučiliščih in brezštevilih akademijah vedno in vedno čuvati, gojiti in razvijati idejalne namene svoje. Ako pa je grozno trpel najumnejši in najslavnejši narod, trpel je z večine zaradi tega, kakor se meni zdi, ker se je starih svojih idealov, spremljajočih ga vse veke v vsaki slavi in moči, odrekel, in ker je v slasti svoji, v ničemurnosti in praznosti svoji zabil, da kakor je Jenó in Austerlic zamenilo Lipsko in Waterloo, takisto more tudi 2. december zameniti Sedan. Ne pravim tega, kakor da ne bi ljubil tega naroda, kakor da mu ne bi iz vsega srca in duše želel, da se čim prej pouzdigne do stare slave in do stare moči, kar se bodo gotovo tudi zgodilo, ako neha posebno Boga in sveto vero preganjati v vesti in v šolah.

To so razlogi, zakaj jaz mimo gmotnih potreb po poklici in kakor morem posebno pospešujem učene in prosvetne zavode. Jaz bi rad, da narod naš živi, da živi v zlogi in ljubezni z vsakim, kdor misli bratski z njim; ali tudi želim, da pod nikomer ne živi, kdor bi rad namen, za kateri je stvarjen in določen, zamenil s tujim namenom. (Živio! Živio!)

Glejte, čemu je vseučilišče, ta lepa zgrada in galerija namenjena! Ali naj ti večni zagovorniki gmotnih potreb molče in mirni bodo, jaz sem s to galerijo jako dobro pogodil tudi v gospodarskem oziru; ker, ako bi hotela danes akademija prodati to galerijo, ne verujem, da ne bi dvakrat več denarja dobila za njo, kakor sem ga jaz potrošil. Samo jedno mi je žal, da je po črni neveri in sleparstvu oni denar 40.000 goldinarjev propal v glavnici in obrestih, kar sem bil namenil deškemu semenišču in ti akademiji. Čudim se samo, da se taki ljudje smejo ponašati s poštenim imenom, da smejo uplivati v javno življenje in v njem neki ugled uživati, da smejo v narodu, ali proti narodu neko oblast širiti, po njem nezlogo sejati, ko bi se spodobilo, da v temo idejo in se v nji zakopajo.

- Drugi pa bodo rekli in tudi govore na vsa usta: dobro, ali kaj se ne bi mogel ta denar, kateri je v te slike uložen, boljše in sadunosnejše porabiti za širjenje prosvete v narodu, posebe pa za osnovne šole. — To očitaneje je nekoliko plemenitejše in uzvišenejše od prvega, toda prepričan sem, da je takisto nekorenito in neosnovano, kakor tudi prvo. Bog me obvaruj, da bi jaz kaj drugega mogel o sebi reči, nego ono, kar je večna istina vsakemu, kateri ostaje zvest Bogu in poklicu, domu in narodu svojemu, a to je „servus inutilis sum, quod facere debui, feci;“ celo meni je v vsi pohlevnosti in nežnosti duše svoje reči: da se tudi v tem oziru naslanjam bolj na milost in usmiljenje božje, kakor pa na kake zasluge svoje. Verujte mi, znam jaz, da jeden atom božje slave več velja, kakor vsa slava vsega sveta; znam jaz, da se slava ne prodaja za mali denar na tržiščih naših; znam jaz, da čim bolj po nji hrepeniš, tem bolj ona od tebe beži; znam jaz, da jo Bog sam in jedini daje, kader človeka očitno zaznamuje z znamenjem svete svoje milosti in kader ga obsija z žarkom slave svoje. Jaz, iskreno izjavljam, ne zaslužujem nobene slave, ker je vse, kar sem storil, stroga dolžnost moja, in prepričan sem, da bi od onega, kar je meni Bog zgodaj in brez vseh zaslug mojih v roke dal, vsaj nekoliko obrnil v narodne namene; ali mimo vsega tega mislim vendar; da je krivica in greh reči, da sem jaz zanemarjal začetne in srednje šole. Znam jaz, da je narod v celoti svoji živi organizem in da si je treba prizadevati na vse moči, da nam bode ves narod v vseh svojih stanovitih prosvečenejši, zdravejši, in delavnejši in za izpolnjevanje socijalnih svojih nalog sposobnejši. Tako tudi zadnji prostak in zadnji mojster, kateri sveto izvršuje nalogo svojo in dostojno izpolnjuje, vreden je toliko časti in slave, kolikor tudi vladika, kader izpolnjuje dolžnost svojo. Zategadelj moramo skrbeti za vse stanove in za osnovne šole. Da, in to je temelj moči, in to je rojilišče, matica, in zato moramo tudi tem bolj skrbeti za njo, ker v našem narodu nekaj iz sirot biva. Iz prostih kočic izhajajo ljudje, katere je Bog namenil prosveti našega naroda, in tudi jaz sem ponosen, da sem izšel iz take proste kočice. (Burni živio!) Skrbeti mi je, kakor za osnovne, tako tudi za srednje šole, ali bratje in prijatelji, odveč se govori, namreč, da jaz do zdaj nisem skrbel za osnovne in srednje šole. Bog me obvaruj, da bi si jaz v tem oziru umišljajl kako slavo; ali ne vem, ali je v moji okolici katera osnovna šola, katera ne bi kakšne takšne podpore od mene doživela; in komaj da je v vsi zemlji gimnazij, katerega ne bi jaz podprl. V Djakovu višja dekliška šola je največ moje delo; a tudi ni brez mojega prizadevanja niti to, da se je jednaka šola ustanovila v Oseku. Ko se je za to delalo, da se v Oseku odpre sirotišče in preskrbi bolnišnica, zagovarjal sem to stvar leta in leta in bil višjim oblastim kar siten. Semenišče Bošnjakov v Djakovu sem jaz odprl; njemu se ima največ zahvaliti, da je danes zadostno število marljivih in učenih duhovnikov v Bosni in da se je moglo v najnovejšem času stanje cerkve lahko in naravno premeniti iz nerednega in pomanjkljivega v boljši in rednejši položaj. Zdaj je seveda ta zavod od protivniške sile uničen, ali sem prepričan, nikomur na svetu na korist, a sami sveti stvari na škodo. (Živio!)

Ali ako še jaz katero leto doživim, zidalo se bode v Djakovu tako imenovano semenišče drobne dece, tako uravnano, da bode imel od njega ves narod naš, duhovniški in posvetni stan dvojno in trojno korist. Morem reči, da se je nekaj tudi za štipendije dalo in da se tudi danes daje; in mene, morem reči, dostikrat od žalosti solze oblijo, ker ne morem storiti vsega. Ne pravim tega, da se proslavim, ker ni to nič drugega, nego moja sveta dolžnost; ali mislim vendar, da je krivica govoriti v takih razmerah, da jaz za osnovno šolo ne skrbim, in da bi bilo boljše denar, na akademijo in galerijo uložen, porabiti za namene narodne prosvete.

Vrhu vsega tega, ako je ves narod organska celota, takisto so tudi naučni zavodi njegovi, kateri so mu za to, da se po bitji in namenu svojem pouzdiguje in razvija, živi organizem; in ako narodno prosveto in srednja učilišča imenujemo telo, potem so največja učilišča in zavodi učenosti in umetnosti glava temu telesu; ali pa, ako so narodne in srednje šole podstava in prvo nadstropje hrama učnega, to je vseučilišče in akademija znanosti konec in neizogibna dovršenost hrama, brez katerega ne more biti nobeden narod, kateri samo nekoliko ceni svoj narodni ponos in svojo narodno samosvojnost. Nisem jaz stvaril vseučilišča in akademije; prvo je bilo že od sto in več let v srci in želji naroda našega, a drugo je naravno sad naših krasnih književnih zavodov, kateri tudi danes koristno v narodu delujejo. Jaz sem samo pomogel, da se stvar oživi; in da bodem, kakor se spodobi pred tako odličnim zborom in pred vsem narodom popolnoma iskren in odkritosrčen, navel bodem tudi poseben razlog, zakaj sem ravno v tem našem času za to delal, da se odpre vseučilišče in akademija. Znano je, da je v novejšem času v državno sestavo in v državno življenje pristopilo načelo narodnosti; in tudi prav je tako, ker je narodnost poleg svete vere najdražji dar božji, ali je treba po mojem mnenju in prepričanju to načelo narodnosti, ako misli svojemu namenu ustrezati, z duhom krščanstva in svetega evangelja oplemeniti, povišati, posvetiti in z ono pravičnostjo nadahnuti, katera pravi: kar ne bi rad, da ti drugi stori, ne delaj niti ti drugemu; a kaj bi rad, da ti drugi stori, delaj tudi drugemu. Drugače se načelo narodnosti rado prevrže in popači in postane izvor ošabnosti, neznosnosti in vsakotere nepravčnosti. In da se v tem slučaju ne more niti govoriti o pravi svobodi, o miru in zlogi, umeje se samo ob sebi; samo se ob sebi umeje, da se morejo v tem slučaju tudi stare s stoletji posvečene in uzvišenim namenom določene zaveze prevreči in obrniti v vzrok nemira in prepira vsakovrstnih tisk in spon. Jaz ne bi rad, da se naš narod odtuji od onih narodov, na katere ga veže Bog in država; naj bode in drži z vsakim, kateri pošteno misli, kateri mu bratsko roko za to podaje, da se do sreče, napredka in svobode svoje pouzdigne; ali naj nikoli in za nič ne bode pod nikomer. (Burni živio!) Kader jaz tako mislim, potem se bodete lahko spomnili, zakaj sem v tem našem času delal za to, da se vseučilišče in akademija čim prej osnuje v sredi naši. Jaz sem mislil, da je to v današnjih okolščinah ravno najnujnejša potreba narodna, kajti narod, kateri ima svoja najvišja učilišča in dobro ž njimi ravna, ta narod se je intelektualno

osamosvojil, a osamosvoja in osvobojenje to mora prej ali slej na naravni in neizogibni način poroditi vsako drugo osamosvojo in vsako drugo samosvojnost. (Živio!) Vrh tega ima vsak narod svojih črnih in nesrečnih, kakor tudi sjajnih in povoljnih dni. Tedaj pa, kader se narodu zmrači, kader mu najsvetejša dedščina svobode in napredka pade v nevarnost, tedaj navadno vse ono, kar je Bog v zavednost in v srce narodu položil in za zalog večne vsake svobode in sreče namenil, išče pribežališča in zavetja svojega v cerkvi in v najvišjih učenih zavodih svojih in podjedno tudi zmago svojo prej ali slej nahaja. (Živio!)

Ako pa je to, kar sem rekel, istina, potem ne bi smelo biti nikogar v našem narodu, kateri bi mi zameril, da nisem denarja, za vseučilišče in akademijo potrošenega, porabil za osnovne in srednje šole. Naj se govori, kar se hoče, jaz ostajem vedno in vedno ljubitelj in častitelj znanosti. Znanost je najlepši lišp vsakega naroda; ona mu je obilni izvor vsake moči in vsake obrambe. Znanost je prisilila sopar, da nas s hitrostjo vetra prenaša z jednega mesta na drugo; po znanosti se z bistvom in hitrostjo munje dogovarjamo z jednega kraja sveta z drugim. Znanost bregove predira in v gladke steze pretvarja. Znanost je v našem času spojila sredozemno z indijskim morjem; in do kratkega časa bode zvezala tihi z atlantskim ocejanom. Gorje narodu, kateri ne ve ceniti znanosti in umetnosti, kateri ne zna v češčenji in ljubezni pravim učenjakom im umetnikom odstopiti prvo in odlično mesto. Tak narod propada, hira in umira. Kar se dostaje mene samega, jaz spoštujem one zgodovinske rodbine, katere se znajo in umejo zrasti z narodom svojim in se njemu na čelo postaviti v vsakem plemenitem podjetji: tu pa se mi je draga dolžnost spomniti dičnega našega Jelačiča in mu usklikniti: „Slava!“ (Slava mu!) Jaz častim vojaka in duhovnika, meščana in uradnika, kateri so se znali v stanu in poklici svojem odlikovati in uzor, obramba in podpora narodu svojemu postati; ali ravno toliko, ako ne tudi še bolj ljubim, častim in odlikujem jaz v narodu svojem može učenjake, kateri se odpovedavajo samim sebi in vsaki ugodnosti svojega sveta in v krvavem potu obraza svojega duševno blago in bogastvo povsod po svetu zbirajo in z veleumom svojim stvarjajo in množé, da ga v zavest in srce vesoljnega naroda svojega v občno korist, v občno obrambo in v občni okras obrnejo. Jaz sem take ljudi vedno spoštoval, vedno se jim poklanjal, in bodem to tudi do groba delal in si prizadeval, kako bi se nam taki ljudje v narodu tisočili. Ker je torej takšno prepričanje moje in ker jaz zmatram akademijo in vseučilišče naše za zenico očesa v glavi naroda našega, želim iz vsega srca in vse duše svoje, da akademija z istim, ali pa če je mogoče, še z večjim uspehom goji znanost in umetnost; želim, da častne stolice akademijske postanejo najplemenitejše hrepenenje učeče se mladine naše; želim posebno, da se bogoslovje kot najvažnejša in najuzornejša znanost ne odtuja od delovanja in poslovanja akademijskega, ker je ravno njej naloga, z božestveno svetlostjo in gorečnostjo vse ostale znanosti prešiniti, oplemeniti in k uzvišenim namenom svojim napotiti; in kakor ni bogoslovje, da se od ostalih znanosti oddaljuje, tako ni ne duhovniška naloga, da se

od bratov svojih posvetnjakov v naukih oddaljujemo (Živio!); in ako je kje polja, na katerem se shajati in srečavati moremo in moramo, to je polje učenosti, to je akademija in vseučilišče, kjer moremo pokazati in dokazati, da med vero in znanostjo ni nobenega pravega protivja.

Vseučilišču želim najprej, da se popolni in izceli; to zahteva sjajno in uzvišeno ime, s katerim smo vseučilišče imenovali (Živio kralj!); to zahteva tudi samo ime „vseučilišče“, katero dotle ne bode pravo ime, dokler se na njem ne bodo vse znanosti učile v organski svoji zvezi. Morebiti se to zdi težavno; toda vse stvari, katere se najbolj tičejo koristi naroda, vse so težavne. Toda oni možje, katere bode Bog nadahnil, da to nalogo zvršé, njih ime bode neizbrisno v narodu ostalo in slava jim bode nesmrtna.

V tem oziru še jedno željo, in ta bi bila, da se bogoslovni fakultet ne deli in ne kosa od ostalih fakultetov. To so vse sestre, žarki jednega solnca. V stari dobi je bila teologija per legem et privilegium kraljica; zdaj pa so vse znanosti na enakem vrhuncu. Jaz želim, da bode bogoslovni fakultet v organski zvezi in da gleda, da se predavanja tako uravnajo, kako bodo očarala tudi svetski svet, ker jaz želim, da se on ne peča samo s posvetnimi knjigami, ampak tudi z znanostjo bogoslovno; kakor to tudi velja nam cerkvenjakom, da se ne pečamo samo z bogoslovjem, ampak tudi s svetskimi znanostimi.

Še jedno želim iz vsega srca in iz vse duše, a to je, da, kakor akademija znanosti in umetnosti, tako tudi naše vseučilišče svojo samoupravo vedno ohranita nedotakneno. Po veri in vesti ni ničesar na svetu, kar bi potrebovalo več svobode in samosvojnosti, kolikor znanje in umenje. Znanje in umenje so žarki večne svetlosti; in kakor se solnčni žarki, da ta svet razsvetijo, da zemljo razgrejejo in v sad prebude, poslužujejo s prostornim zrakom, takisto tudi svetlost znanja in umenja, da duh človeštva razsveti in srce za uzvišena podjetja razgreje, potrebuje svobode, to je z drugimi besedami: znanost, umetnost in vera se morejo samo pod obrambo svobode in samouprave krepko in blagodejno razvijati. (Živio! Živio!)

Bog me obvaruj, da bi jaz hotel s tem pretrgati ono organsko zvezo, v kateri je vseučilišču in akademiji statiti z državno oblastjo. Ne, tega jaz nočem, ampak hočem reči, da se ima država in javna oblast, kader koli se približuje tem uzvišenim korporacijam, približevati v podobi istine, pravice in one svobode, katera je za podstavo dotičnim štatutom. (Živio!) To je pogoj življenja in napredka. Vsaka spona, vsako neopravičeno posezanje v vest in prepričanje duhovnikov znanosti in umetnosti, podira jednako korporacijo in podkopava podstavo vsakemu uzvišenemu znanstvenemu hrepenenju.

Samo jedno še. Morebiti se bode reklo, da je napačno, da je večina slik naše zbirke verskega predmeta. Jaz na to odgovarjam: ako bi to, kar se zares pravi, tudi napačno bilo, napaka ta ne bi bila moja, ampak časa, Bog me obvaruj, kakor da bi jaz hotel grajati naš čas. Vsak čas ima svojih lastnih napak in prednosti. Jedna od teh napak je, da je moč in čustvo versko danes v svetu preveč oslabeledo in da je v svetu danes mnogo in

premnogo hrepenenj, katera to čustvo od dne do dne bolj slabé. Jaz mislim, da je v tem oziru velika nedostatnost; in ako je danes v svetu malo mira in reda, malo zloge v društvenih razredih, ako so danes javne moči in ugledi preveč oslabei, ako se danes povsod živi od danes do jutri, da je temu največ krivo to oslabeje verskega čustva. S te plati je bil srednji vek naprednejši; v njem je moč in versko čustvo prešino do vsega vse človeško društvo in se je s tem um in srce in volja in mečta toliko povišala, okrepčala, oplemenila in razgrela, da ni nobeden vek na vsakem polji umetnosti proizvel tako divnih spomenikov, kolikor srednji. In če se danes vpraša, zakaj ni danes nikjer Fiesola, kateri je z nebeško nežnostjo zajemal slike in oblike svoje nekakor iz samih nebes; zakaj ni nikjer Rafajela s svojim krasnim dispustom; zakaj ni Leonarda da Vinci, zakaj ni Mihaela Angela in drugih. Zakaj? Zato, ker je versko čustvo danes v svetu preveč oslabeo. Jaz ponavljam: jaz se globoko poklanjam tudi današnjemu času, jaz se čudim Schinkelovemu muzeju v Berlinu in operi Semperjevi in Draždanih: jaz se čudim vseučilišču in muzeju Försteljevemu in akademiji in parlamentu Hansenemu na Dunaji; posebe pa se čudim dunajski mestni hiši, katera je morebiti najlepši in največji spomenik devetnajstega stoletja. Toda tudi ta zgrada, v kateri smo mi danes, lepa je zares in uzorna; ali iskreno mi je reči: kader jaz vse te krasne zgrade primerjam enakim zgradam srednjega veka: palazzo Foscari in palazzo principa Joanellia v Benetkah, palazzo ducale v Urbinu, palazzo Vechio, palazzo Pitti, palazzo Strozzi, palazzo Ricasolali in krasni galeriji Orkanje v Florenciji, palazzo Maximi, palazzo Farnese, palazzo Farnesine in kancelariji Rafajelovi v Rimu, tedaj dajem prednost spomenikom srednjega veka; in kader se me vpraša zakaj: odgovarjam zdaj zakaj: stari so znali gorečnost srca in duše svoje, katera je ogrevala versko čustvo, prenesti ne samo na verske, temveč tudi na civilne spomenike, katere so gradili. In ako zdravo oko te zgrade primerja enakim zgradam našega veka, zapazilo bode koj, da je več srca, več poezije, več zgovornosti v starih teh zgradah, nego v novejših.

To so razlogi, zakaj je v naši zbirki več verskih slik. Hotel sem jaz, da tudi one gojé versko čustvo v našem narodu in da opominajo mlade umetnike naše, da sta Bog in vera večni studenec idealnosti in uzornosti in da se je človeku temu idejalu vseh idejalov dostikrat približevati in na tem svetem ognjišču srce ogrevati, da ne samo na verskem, temveč tudi na prosvetnem polji umetnosti raja spomenike, katere more samo Bog označiti s slavo in nesmrtnostjo svojo. Hotel sem tudi to predočiti narodu našemu in mladini naši, da je tudi ta naša zbirka, kakor tudi vse ostale jednake zbirke po Evropi, kakor tudi vsa sredovečna pa tudi današnja umetnost prava apologija katoliške cerkve. Ona po enem potu z divnim naukom svojim privaja človeka do samega bistva in srca božjega; ona je na drugem potu po svojem simbolizmu živa poezija, katera more vsak um in vsake srce vsplameniti in za stvarjanje lepih del v umetnosti naučiti. Temu je vsa zgodovina umetnosti vseh časov živa priča.

To je torej, zakaj je zraven slik mitoloških našega Medulića, zraven slik Salvatorja Rosa, zraven slik Te-

niersa in drugih večina slik naše zbirke verskega značaja.

Jaz končujem, moja gospoda, s splošno opomnjo. Duhovnik sem in vladika in sem zato tudi nekoliko pomogel, da se v našem narodu osnuje akademija znanosti in umetnosti in vseučilišče, da dokazem narodu svojemu, da ni med sveto vero in med znanostimi in umetnostimi nobenega protivja na svetu. In ako bode tudi protivja kedaj, ni ga porodila narava stvari, ampak strast, slabost in naidušenost človeška. Obe sta: vera in znanost, božji rod in namenjeni medsebojni ljubezni, zlogi in podpori po bistvu in izvoru svojem. Bog je, verujte mi, v onem istem času, ko je s sveto svojo močjo prvo iskro misli iz uma človeškega, ko je prvo čustvo iz srca človeškega, ko je prvo besedo iz ust človeških izbil in sveto vero in sveto znanje porodil in za dedščino vsega sveta in vseh vekov ustanovil. Ne more človeštvo, ne more nobeden narod biti ne brez jednega ne brez drugega. Kar se vere dostaje, verujte mi, ako bi možno bilo, da Bog človeku najmodrejšemu in najučenejšemu odvzame vse življe, katere ima od vere in poročila, ostal bi brez vsake misli, obmolnil in postal aes sonans et cymballum tinienis. Brez prave znanosti bi vsaka vera izhlapela, prevrgla se in izpraznila. Znanost ima krasno nalogo. Ona ima nalogo, da čim dalje v skrivnosti te vidive narave prodira in da od ondot sile narave obrača na korist človeštva; toda največja je naloga, da prodere tudi v ono divno naravo božjo, katera se v veri javlja.

Vera že s tem znanosti neizmerno koristi, ker uči in živi način daje, kako da strasti in pohlepnosti naše, najobilnejši ta izvor zmot človeških, premagamo. Vera celo znanosti velevala ono isto, kar sebi: dokler smo na tem svetu, dokler to gnjilost in smrtnost na sebi nosimo videmus in speculo et in aenigmate, ali samo tedaj, kader se rešimo te gnjilosti in smrtnosti, tedaj bomo videli facie ad faciem sicuti est. Ali to mora tudi znanost stokrat in stokrat potrditi, kajti naj samo jedno spomenem: ali je kdo zraven vsega znanstvenega napitka pojmil in raztolmačil, v čem biva moč očesa človeškega, po kateri se v njem ves svet vidi in v duši človeški odmeva. Ni besedi gotovejših na svetu, nego so besede sapiencialne naših knjig, s katerimi se modrost in znanje priporoča, in da ne govorim o krščanstvu, katero začetnika svojega imenuje solnce, svetlost večno in svetlost, katera vsakega človeka razsveti. — Znanost je veri, katera je z božestvom in večnim svojim izvorom dobrota in rešitev vseh vekov in vseh narodov, koristila, da je v globine božje prodrla in iz neusahljivega tega izvora prinesla v rešitev in prosveto svetu stare in nove dobrote. Tako je bilo v početku vere po apologeti in tako je tudi danes.

Rekel sem in ponavljam: to je bil pri stvarjanji visokih naših zavodov glavni moj namen in se zahvaljujem iz vsega srca akademiji in vseučilišču, da sta po tem potu krenila, in ja srčno prosim, da na tem potu tudi ostaneta. To bode meni ne samo o smrtni uri, ampak tudi pred samim obličjem božjim največja tolažba in največja nagrada. V tem imenu, kakor sem akademiji, ko sem jo odpiral, podaril z ozirom na sveto vero križ, kateri mi je podaril pokojni papež Pij IX.; takisto zdaj,

ko odpiram galerijo slik, podarjam ji jedno zlato in jedno srebrno medaljo, s katero se ovekovečava potovanje Slovanov 1881. v Rim, katero je meni podaril sveti oče papež Lev XIII. in kateri se na jedni strani vidi lice istega svetega očeta Leva, a na drugi slika Slovanstva z vašim vladiko, kateri mu je takrat predstavil Slovan-

stvo (Živio! Živio!) Papež Lev XIII je veliki spoštovatelj slovanskih narodov, in jaz podarjam to medaljo akademiji v namen, da znanost vedno in vedno v zlogi živi s sveto vero.

V tem imenu naj Vas blagoslovi Bog vse in odprto proglašam galerijo slik. (Živio! Živio! Živio!)

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

(*Slovenske sole v Trstu.*) Kakor znano, prosilo je 1429 v Trstu stanujočih roditeljev mestni magistrat, da bi se njihovi deci napravila osnovna šola s slovenskim učnim jezikom. Mestni zbor je preko te, v slovenskem jeziku uložene prošnje, prešel na dnevni red, češ, da ne more obravnavati o nji, ker se ni predložila v italijanskem jeziku. Dasi je tako izzivajoče ravnanje tržaškega irendentovskega parlamenta nepostavno in bi ga bili prosilci lahko prisilili na temelji veljavnih zakonov, da pretresa njihovo prošnjo, izvolili so, da od vzamejo nasprotnikom vsako priliko očitati jim kljubovanje, vendar mirni pot ter uložili dotično prošnjo novič, pridejavši ji italijansko prestavo. — Tržaški mestni zbor pa je navzlic temu v svoji seji dne 10. t. m. s 23 proti 19 glasovom sklenil zopet preiti preko te prošnje na dnevni red. Dotična seja je bila jako viharina, kajti izmed občinstva, na galerijah zbranega, so nekateri odobraval, nekateri pa se, in to z večine, posmehevali in zavračali strastni, proti slovenski narodnosti na Primorskem namerjen govor irendentovskih mestnih očetov dr. Veneziana in Rackoviča. Ker imajo prosilci okoli 4000 za šolo godnih otrok, radovedni smo, koliko slovenskih šol bode c. kr. naučno ministerstvo ukazalo napraviti tržaškemu magistratu, ker je za 140 otrok ukazalo ljubljanskemu magistratu napraviti dve nemški šoli. Radi bi pa tudi vedeli, če bode za tako dolgo, dokler se ne napravi potrebno število slovenskih šol, isto tako, kakor je v Ljubljani, ukazalo pomenčiti vse mestne osnovne šole, poslovenilo tudi vse tržaške osnovne šole.

Od klopinskega jezera, dne 18. decembra. (Živela svoboda! Živio Taaffe in njegovi organi!) Tako naj zakličejo vaši vladni možje, kedar to preberejo. Ob prijaznem klopinskem jezeru v tamkajšnji gostilnici

se je zbralo nedavno nekaj rodoljubov duhovnega in posvetnega stanu. Pili so na zdravje Slovencev in celo zapeli nekaj slovenskih pesmic. Nedolžne pesmice, kakor „Luna sije“, „Noč na nebu“, „Otok bleški“ itd. pa so imele tako grozno moč, da so pretresle vso koroško deželo. Časnik „Bürger und Bauerzeitung“ je prinesel dolg uvoden članek; on vidi Nemštvo na Koroškem v nevarnosti in kliče na pomoč. Res ni dolgo klical. Žlahtni gospod Webenau, okrajni glavar velikovski in stari neprijatelj Slovencev, poslal je brž dva orožnika v tisto gostilnico. Najprej je prišel vodnik, pa seveda ni mogel nič hudega zvedeti, ker dotični gospodje niso ne anarhisti, ne zarotniki, ne veleizdajalci, niti ne Starčevičevci, kateri drugega ne iščejo ob jezeru, kot nekaj nedolžne zabave. Za javno varnost (!) in za nemško slavo toliko naudušenim gospodom pa menda ni bilo prav, da vodnik ni nič zvedel, zato so poslali še drugega orožnika, da je popraševal po hudodelstvih, ki so jih slovenski gospodje zakrivali v krčmi. Krčmarica se je bila vsa prestrašila, saj se ji še nikdar sanjalo ni, da bi utegnili duhovni gospodje iz bližnjih far biti taki državi nevarni ljudje! Seveda tudi ta orožnik ni nič zvedel; in zdaj smo radovedni, pod kakšnim paragrafom se bode gospodu okrajnemu glavarju posrečilo, omenjene gospode spraviti pod ključ?

Pa pustimo šalo in prašajmo: 1.) Ali so orožniki zato plačani, da zalezujejo mirne, poštene in obče spoštovane moše? 2.) Kak povod je imel g. okrajni glavar tako postopati, in iz katerih uzrokov ima slovenske duhovnike za državi nevarne ljudi? 3.) Ali se Slovenci na Koroškem niti v gostilnici ne smejo več shajati da bi se pogovarjali o vsakdanjih rečeh ali malo kratkočasili?

Tako se nam godi! Pa kaj hočemo: Bog je visoko, cesar pa daleč!

Ostali slovanski svet.

(*Strossmayerjev krasni govor*) nam je vzel toliko prostora, da ne moremo podati niti več notic niti slike.

(„Kde domov můj?“) Koga še ni naudušil napev, te pesmi, katera se poje že več desetletij po vseh slovanskih deželah; napev, kateri z enakim naudušenjem poslušajo Hrvati, Poljaki, Rusi in Slovenci, kakor Čehi, iz katerih srede se je porodil? Dne 21. t. m. je bilo ravno petdeset let, odkar se je prvič pela na tedaj še jako skromnem gledališču češkem. Kako je nastala, povedali smo že bralcem svojim. Danes pa jim imamo naznaniti, da je češki slikar Adolf Liebscher dovršil jako krasno ilustracijo k tej pesmi, katero je v barvotisku dal izvesti podjetni založnik Jan Otto v Pragi. Ta slika, katera bode v okras vsaki slovanski hiši, namenjena je kot premija za leto 1885. naročnikom prele-

pega češkega ilustrovanega lista „Zlata Praha.“ Mi smo to sliko videli in moremo reči, da nas je očarala z divno, res pojetsko koncepcijo in živim svojim koloritom. — Slovincem, katerim je do tega, da iz rodbinskih njihovih svetišč polagoma izginejo z nemškega trga k nam došle slike, katere ugajajo le očesu, a so za srce in čut mrtve, priporočamo, da si naročajo ilustracijo k pesmi „Kde domov můj.“

(*Internat za slovanske deklice,*) katere bi hotele obiskavati ruske zavode, ustanovile bodo petrograške dame v spomin tisočletnice smrti sv. Metoda. V ta namen se je začel že nabirati denar in ni dvojbe, da bode potrebna vsota z ozirom na veliko požrtvovalnost ruskega naroda, v kratkem skupaj. — To je gotovo lepa in tako pomenljive slavnosti vredna misel.

(*Slavnosti velegraške.*) Ves slovanski svet se pripravlja, da prihodnje leto dostojno oslavi tisočletnino smrti slovanskega apostola sv. Metoda. Manjše cerkvene slavnosti se bodo o prazniku svetih apostolov vršile po vsi prostorni domovini slovanski, večje v Rimu, Kijevu, Petrogradu in Moskvi; glavna pa bode v mesteci Velegradu na Moravskem, nekdANJI stolici sv. Metoda. Odbor, ki se je osnoval v ta namen, dela že zdaj velike priprave ter je poleg drugega naročil barake za 30.000 romarjev. — Po dosedanjem načrtu bodo na Velegradu tri velike slavnosti in sicer prva spomladi 5. aprila, druga

meseca julija, tretja pa v jeseni. Prve se bodo posebno udeležili pravoslavni Slovani, kateri god svetih apostolov praznujejo ravno ta čas. Druge slavnosti utegnemo se udeležiti tudi mi Slovenci. Dela se namreč že sedaj za posebni vlak, ki bi iz slovenskih pokrajin odpeljal tri do štiri sto romarjev v zlato mater Prago in na posvečeni Velegrad. Mogoče je, da se bode dala stvar urediti tako, da bi ta vlak odšel o istem času, kakor oni s hrvaškimi romarji, katere bode vodil sam vladika Strossmayer. Upamo, da bomo o tem že v kratkem mogli poročati kaj natančnejšega.

Razne novice.

(*Po angleški.*) Neki Anglež, kateri je služil kot častnik v ruski mornarici, dospel je v Petrograd z vestjo o zmagi. Javivšemu carici Katarini II. to veselo vest dala je carica z roko znamenje, da odide, ali on je še vedno stal pred njo. „Imate li mi še kaj povedati!“ — „Vaše veličanstvo,“ odgovori Anglež „zahvalil se bodem za čast pri mornarici Vašega veličanstva ter se vrnil v svojo domovino. Jaz sem srečen, da stojim pred Vami in bi rad, da povem svojim rojakom, da sem videl carico, kateri sem služil. Prosim za preveliko milost, da smem pogledati Vaše veličanstvo na to steklo“. Carica mu je smehljajoč se odgovorila: „No, pa me pogledite na vaše steklo“. — Anglež natakne svoje naočnike in je pazno gledal nekoliko časa carico, katera je stala ne daleč od njega, pokloni se in odide.

(*Mačji šport.*) Najnovejši šport je z mačkami, katere bodo tekmovali z golobi. V mestu Lüttichu so zvezali 37 maček v vreče, poslali jih daleč od mesta, potem pa jih izpustili. V 6 urah in 48 minutah je prišla prva mačka domu, ostale pozneje; vender tako, da so za 24 ur bile vse doma. Pot je bil daleč 30 kilometrov.

(*Razsodba.*) Neki govornik je dal svoj napisan govor, ki ga je imel javno govoriti, jednemu svojih prijateljev, da ga prebere in mu svoje mnenje pove. Prišedšemu po svoj govor, dejal je prijatelj, da je prebral govor trikrat in da je razsodil, da je govor bil prvokrat dober, drugikrat srednji, a tretjikrat slab. „Ker je temu tako“, odvrne govornik, „tedaj je moj govor dober, ker ga bomo samo jedenkrat govorili“.

Politični razgled.

Denarnemu trgu grozi velika kriza. Vsled nepovoljnega stanja sladkorne obrtnosti na Češkem je prišla namreč „Češka družba za hipotekarni kredit“ v Pragi, katera je bila pri raznih sladkornicah angažovana z večjimi zneski, ki jih ni mogla uterjati, v denarne zadrege, tako da ni mogla več zadastovati svojim tekočim dolžnostim. Vsled tega je nastalo v občinstvu nezaupanje in so se jej začeli odpovedavati kapitali ter predlagati k izplačilu zastavni listi. To pa je prouzročilo, da bode družba morala skoro gotovo likvidovati. — Prizadevali so se sicer poslanci obeh narodnosti s Češkega izposlovati državno pomoč za njo, a minister Dunajewski je bil za vse dotične prošnje gluh; le toliko je dosegel dr. Rieger pri avstroogrski banki, da se bode poseben izreden ozir jemal na druge praške denarne zavode in v prvi vrsti bankontovale založnične menjice. Kak upliv bode ta kriza imela na denarni trg sploh, ne more se sedaj še reči; a vsekakor bodo nje nasledki prav občutljivi. — Opomniti je potreba, da je bila „Družba za hipotekarni kredit“ izključno v rokah praških Nemcev in Židov, tedaj onih življev, ki se imajo ponašati že z marsikako jednako žalostno izkušnjo.

V zamejni politiki so najzanimivejše vesti, ki prihajajo iz Macedonije. Pregarjanje Bolgarjev je tam

postalo že tako silno, da si ne morejo drugače pomagati, kot s tem, da beže na Bolgarsko. Čez 200 jih je prišlo v glavno mesto Sredec, od koder so svobodomiselnim listom angleškim poslali popise o žalostnih svojih razmerah ter prosijo pomoči za sebe in brate svoje. — „Košček“ Macedonije utegne biti tedaj uzrok, da se v kratkem vzdigne velik vihar, ki bode odnesel ostanke turškega gospodstva evropskega čez Bospor.

Lepo znago so si priborili moravski Čelhi. Volitve v bernsko trgovsko zbornico so pokazale, da politična zavednost rase na Moravskem, kajti v to zbornico je bilo voljenih 25 Čehov in 23 Nemcev. Belcredi bode baje postal predsednik zbornici.

Kako znajo Ogri širiti in pospeševati madžarski jezik, kažejo nam njih državne osnovne šole, osnovane v čisto slovanskih pokrajinah. Država namreč kar osnuje na svoje troške osnovno šolo v slovanski vasi, pošlje vanjo trdega Ogra za učitelja iz Budimpešte, kateri ne zna ne besedice katerega slovanskega jezika. Podoba je, da Ogri z uspehi teh šol niso zadovoljni, kajti zdaj že snujejo šolsko društvo, podobno nemškemu „schulverein“. Društvo že ima 1300 udov. To je jeden sovražnik in zatiralec Slovanstva več!

„Slovan“ izhaja vsak četrtek popoldne. Cena mu je za celo leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Posamične številke se prodajajo po 10 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnistvu, dopisi pa urednistvu na Kongresnem trgu št. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvostopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.

Tisek „Narodne Tiskarne“. — Izdajatelj in lastnik: Ivan Hribar. — Urednik: Anton Trstenjak.

